

LIETUVOS ADVOKATŪRA

Juridinių asmenų registras 300099149, Tiltu g. 17/Radvilų g. 4, Vilnius
Tel. +370 52624546, faks. +3705 2121859 el. paštas la@advoco.lt, SEB bankas a/s LT877044060001030612

Komiteto pirmininkui Juliiui Sabatauskui
Lietuvos Respublikos Seimo
Teisės ir teisėtvarkos komitetas
Gedimino pr. 53, LT-01109 Vilnius

2014-03-17 Nr. 201
[2014-02-27 Nr. S-2014-1685

LR Seimo posėdžių sekretariatui
Gedimino pr. 53, LT-01109 Vilnius

DĖL IŠVADŲ PATEIKIMO ĮSTATYMŲ PROJEKTAMS NR. XIIP-1420 ir XIIP-1421

Lietuvos advokatūra išnagrinėjo Lietuvos Respublikos Baudžiamojo kodekso XXII skyriaus pavadinimo, 154 straipsnio pakeitimo, 155, 232 ir 290 straipsnių pripažinimo netekusiais galios įstatymo projektą Nr. XIIP-1420 (toliau LR BK pakeitimo projektas) bei Lietuvos Respublikos Administracinių teisės pažeidimų kodekso 187 straipsnio pakeitimo įstatymo projektą Nr. XIIP-1421 ir teikia pastabas dėl šių teisės aktų projektų.

Lietuvos advokatūra pritaria siekiui dekriminalizuoti tokias Lietuvos Respublikos baudžiamajame kodekse (toliau LR BK) numatytas veikas, kaip asmens šmeižimas (LR BK 154 str.) įžeidimas (LR BK 154 str.), nepagarba teismui (LR BK 232 str.) ir valstybės tarnautojo ar viešo administravimo funkcijas atliekančio asmens įžeidimas (LR BK 290 str.). Vis dėlto, mūsų manymu, teisės aktų pakeitimų projektai Nr. XIIP-1420 ir Nr. XIIP-1421 parengti skubotai, neišsigilinus į būtinybę išlaikyti teisės normų, reglamentuojančių atsakomybę už tam tikras veikas, sistemiškumą. Manome, kad vieni siūlomi pakeitimai sąlygoja teisės normų spragų atsiradimą, kiti dubliuoja jau egzistuojančias teisės normas.

LR BK pakeitimo projekte siūloma pripažinti netekusiu galios LR BK 155 straipsnį, tačiau kartu nėra siūlomi jokie kiti teisės aktų pakeitimai, kurie numatytų civilinę ar administracinę atsakomybę už asmens įžeidimą. Panaikinus LR BK 155 straipsnį, įžeisti asmenys netektų jokių galimybių apginti savo pažeistą orumą, nes šiuo metu galiojantys teisės aktai nenumato nei civilinės, nei administracinės atsakomybės už asmens įžeidimą.

LR civilinio kodekso 2.24 straipsnyje yra numatyta asmens teisė reikalauti teismo tvarka paneigti paskleistus duomenis, žeminančius jo garbę ir orumą ir neatitinkančius tikrovės, taip pat atlyginti tokių duomenų paskleidimu jam padarytą turtinę ir neturtinę žalą, tačiau ši teisės norma gali būti taikoma tik tuo atveju, jei apie asmenį paskleidžiami duomenys, žeminantys jo garbę ir orumą neatitinka tikrovės. Tuo tarpu įžeidimo atveju neigiamai, nepadariai, užgauliai formuluojant atsiliepiama apie žmogaus asmenybę, jo savybes ir neturi reikšmės, ar toks įvertinimas atitinka tiesą. Atkreiptinas dėmesys į tai, kad įžeidimo atveju, skirtingai nei šmeižimo, nebūtina nurodyti konkrečius faktus, neigiamai apibūdinančius nukentėjusį, pakanka ir to, kad neigiamai užgauliai atsiliepiama apie nukentėjusiojo asmenybę, jo savybes, todėl ir vertinamuoju teiginiu (t.y. išreiškiant nuomonę) galima įžeisti asmenį.

Taigi, mūsų manymu, kartu su pasiūlymu panaikinti LR BK 155 straipsnį, turėtų būti priimti LR civilinio kodekso arba LR administracinių teisės pažeidimų kodekso pakeitimai, leidžiantys asmeniui ginti savo pažeistas teises įžeidimo atveju. Nesant minėtų teisės aktų pakeitimų įžeidimo dekriminalizavimas pažeistų pagrindinį Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos tikslą – garantuoti teises, kurios yra praktinės ir veiksmingos, o ne teorinės ir iliuzinės. Valstybė turi pareigą užtikrinti efektyvias žmogaus garbės ir orumo apsaugos priemones, tuo tarpu siūlomas LR BK 155 straipsnio panaikinimas, neužtikrinant jokių kitų šios teisės gynimo priemonių, yra akivaizdus minėtos valstybės pareigos pažeidimas.

Kaip vieną iš teisės normų spragos, atsirandančios dėl įžeidimo veikos dekriminalizavimo, užpildymo alternatyvų, siūlome papildyti LR administracinių teisės pažeidimų kodeksą tryliktuoju⁽²⁾

skirsniu „Administraciniai teisės pažeidimai, kuriais kėsinama į asmens garbę ir orumą“ bei pakeisti LR administracinių teisės pažeidimų kodekso 224 ir 259⁽¹⁾ straipsnius. Kartu su šiuo raštu pateikiame minėtų teisės normų pakeitimų projektą ir projekto lyginamąjį variantą. Kita Lietuvos advokatūros siūloma alternatyva – įtvirtinti galimybę įžeistiems asmenims ginti savo garbę ir orumą civilinės teisės priemonėmis, pakeičiant atitinkamas LR civilinio kodekso nuostatas.

Lietuvos advokatūra taip pat nepritaria siūlomam LR BK 154 straipsnio pakeitimo projektui, numatančiam, kad keičiama šmeižimo nusikaltimo sudėtis. Manome, kad šmeižimas turėtų būti dekriminalizuotas visiškai, t. y. LR BK 154 straipsnis turėtų būti panaikintas laikantis baudžiamosios teisės moksle bei teismų praktikoje nuosekliai plėtojamos baudžiamosios atsakomybės kaip kraštutinės priemonės (*ultima ratio*) idėjos. *Ultima ratio* idėjos teisinė reikšmė ir privalomumas išplaukia iš konstitucinių proporcingumo ir protingumo principų, taip pat iš baudžiamosios teisės funkcijos selektyviai ir subsidiariai ginti visuomenę nuo socialiai pavojingų veikų (*Oleg Fedosiuk „Baudžiamoji atsakomybė kaip kraštutinė priemonė (ultima ratio): teorija ir realybė“, Jurisprudencija 2012, 19(2), p. 715-738*). Dekriminalizavus šmeižimą, nukentėjusiam asmeniui liks galimybė ginti savo garbę ir orumą civilinėmis priemonėmis. Manome, kad LR BK pakeitimo projekte siūlomas šmeižimo apibrėžimas - „tas, kas paskleidė apie kitą žmogų tikrovės neatitinkančią informaciją, neva šis padarė nusikaltimą, baudžiamas bauda“ dubliuojasi su kita LR BK numatyta nusikalstama veika „melagingas įskundimas ar pranešimas apie nebūtą nusikaltimą“ (236 straipsnis), todėl yra netikslingas.

LR Seime yra įregistruotas Baudžiamojo proceso kodekso 37, 102, 233, 240, 243, 244, 261, 273, 314, 323, 361, 362, 362(1), 364, 367, 440, 441, 442 straipsnių pakeitimo ir Kodekso papildymo 242(1) straipsniu įstatymo projektas Nr. XIIP-256(2). Vienas iš šiuo projektu siūlomų pakeitimų yra siūlymas atsisakyti nuostatos, pagal kurią kasacine tvarka neskundžiami nuosprendžiai ir nutartys, priimti bylą išnagrinėjus privataus kaltinimo tvarka. LR BPK nustatyto kasacinio teismo apribojimo nagrinėti privataus kaltinimo bylas atsisakymas visiškai nuosekliai atitiktų įstatymų leidejo poziciją atsisakant tam tikrų kasacijos apribojimų ir civiliniame procese. Visa tai supaprastina, pagerina ir pagreitina žemesniųjų teismų darbą sprendžiant kitas analogiškas bylas. Mūsų manymu, pastarasis LR BPK 367 straipsnio 3 dalies pakeitimas (įstatymo projektas Nr. XIIP-256(2)) turėtų būti svarstomas kartu su teisės aktų pakeitimų projektais Nr. XIIP-1420 ir Nr. XIIP-1421.

Atsižvelgdami į visa, kas išdėstyta, manome, kad šmeižimo ir įžeidimo veikų dekriminalizavimo idėja yra teisinga, tačiau ji turi būti įgyvendinta tik sistemiškai keičiant šias veikas reglamentuojančius teisės aktus tokiu būdu, kad būtų išsaugota galimybė asmeniui kitomis priemonėmis efektyviai ginti savo pažeistą garbę ir orumą.

Pridedame:

1. Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodekso 224 ir 259⁽¹⁾ straipsnių pakeitimo ir kodekso papildymo tryliktuoju⁽²⁾ skirsniu įstatymo projektą;
2. Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodekso 224 ir 259⁽¹⁾ straipsnių pakeitimo ir kodekso papildymo tryliktuoju⁽²⁾ skirsniu įstatymo projekto lyginamąjį variantą.

Pagarbiai

Advokatų tarybos pirmininko pavaduotoja

Ljudvika Meškauskaitė